

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ОСНОВИ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СПРАВИ”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2011

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Реформування економіки України передбачає радикальні структурні зрушення на користь випереджального розвитку галузей. Функціонування галузей, у свою чергу, повинно спрямовуватись на задоволення потреб людини і наповнення внутрішнього споживчого ринку. Економічна криза, спад виробництва та криза платежів призвели до відсутності коштів на рахунках підприємств та госпрозрахункових організацій через що загострилися питання ефективного управління державними коштами та спрямуванням їх на першочергові потреби держави відповідно до Конституції України. Внаслідок цього, стало очевидним, що існуючий стан справ потребував суттєвих змін в галузі виконання бюджету. Виникла нагальна потреба в удосконаленні процесу управління державними фінансами, пошуку нових організаційних форм касового виконання державного бюджету.

Особливість нової системи, впроваджені інститутом казначейства, полягає в тому, що через цей орган здійснюється економічне, обов'язково цільове витрачання коштів державного бюджету. А це надає можливості, по-перше, оперативно розпоряджатися грошовими ресурсами держави, по-друге, ефективно їх перерозподіляти, по-третє, нагромаджувати грошові ресурси з метою реалізації державних програм і зобов'язань. Як свідчить світовий досвід (органи казначейства є у більшості розвинених країн), наявність інституту казначейства сприяє ефективному виконанню державного бюджету, що, у свою чергу, забезпечує вирішення питань, пов'язаних з акумулюванням, використанням та перерозподілом державних коштів.

Отже, Україна приєдналася до світової практики, пішла певною мірою відомим шляхом, але у специфічних умовах. Створення державного казначейства можна вважати історичною подією для країни. Це дало змогу закласти найвагомішу цеглину у фундамент побудови та становлення цілісної державної фінансової системи, а також стало ще однією віхою на шляху становлення України як незалежної, самостійної держави.

Дисципліна “Основи казначейської справи” органічно взаємодіє та доповнює курси “Фінанси”, “Бюджетна система і бюджетний облік”, “Організація виконання бюджету”, “Фінансове право”, “Гроші та кредит”. Водночас проблематика та актуальність дисципліни дає можливість розглядати її як окремий курс.

Підготовлено кандидатом технічних наук, доцентом кафедри фінансів і статистики *О. А. Чупайленко*

Затверджено на засіданні кафедри фінансів і статистики (протокол № 10 від 28.01.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Чупайленко О. А. Навчальна програма дисципліни “Основи казначейської справи” (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, зміст дисципліни “Основи казначейської справи”, плани семінарських занять, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт (реферату), питання для самоконтролю, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2011
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

Завдання цього курсу полягає у вивченні питань, пов'язаних з упровадженням та становленням казначейської справи в Україні, а також реформуванням бюджетного процесу. У процесі навчання студенти повинні опанувати програмний матеріал, використовуючи рекомендовану літературу, виконати контрольну роботу (реферат) (для заочної та дистанційної форм навчання), відповісти на контрольні питання.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОСНОВИ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СПРАВИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Механізм функціонування державного казначейства в режимі єдиного казначейського рахунку
1	Історія виникнення та розвитку державного казначейства
2	Передумови реформування механізму виконання державного бюджету
3	Правові засади забезпечення функціонування державного казначейства в Україні
4	Організація системи управління державними платежами
5	Механізм функціонування державного казначейства в режимі єдиного казначейського рахунку
	Змістовий модуль II. Організація касового виконання державного бюджету
6	Реєстраційні рахунки в системі державного казначейства
7	Організація касового виконання державного бюджету за доходами
8	Організація касового виконання державного бюджету за видатками
9	Управління бюджетним дефіцитом та державним боргом
10	Міжнародний досвід функціонування інституту казначейства
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“ОСНОВИ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СПРАВИ”

Змістовий модуль I. Механізм функціонування державного казначейства в режимі єдиного казначейського рахунку

Тема 1. Історія виникнення та розвитку державного казначейства

Зміст понять: “казна”, “казначей”, “казначей”, “казначейство”, “казенні палати”. Характеристика фінансових органів у царській Росії. Об’єктивні та суб’єктивні причини заснування казначейства у царській Росії. Касова реформа в СРСР: сутність, умови здійснення та наслідки. Характеристика історичних етапів, що передували становленню та розвитку державного казначейства в Україні та в ряді зарубіжних країн.

Література [1–6]

Тема 2. Передумови реформування механізму виконання державного бюджету

Виконання державного бюджету як одна із стадій бюджетного процесу. Характеристика державних органів, які беруть участь у виконанні бюджетів різних рівнів. Причини реформування механізму виконання державного бюджету. Характеристика систем касового виконання бюджету. Сутність принципу єдності каси. Розбудова бюджетної системи України. Спрямування бюджетної політики України на досягнення фінансової стабілізації.

Література [10; 11]

Тема 3. Правові засади забезпечення функціонування державного казначейства в Україні

Правове поле функціонування державного казначейства України. Нормативно-правові акти Уряду, Рахункової палати, Національного банку та Міністерства фінансів України. Характеристика повноважень державного казначейства і Міністерства фінансів України. Нормативні, методологічні та інструктивні матеріали державного

казначейства. Функції, повноваження та організаційна структура державного казначейства України.

Література [1–6]

Тема 4. Організація системи управління державними платежами

Нові підходи до організації виконання державного бюджету за доходами і видатками. Характеристика субрахунків у штаб-квартирі Національного банку України: рахунок поточних операцій та зведений балансовий рахунок. Характеристика субрахунків в регіональних відділеннях Національного банку. Характеристика транзитних рахунків в банках-посередниках: казначейський транзитний рахунок та казначейський поточний рахунок. Поняття уповноваженого банку, його функції та повноваження.

Література [7–11]

Тема 5. Механізм функціонування державного казначейства в режимі єдиного казначейського рахунка

Єдиний казначейський рахунок: сутність, принципи дії, основні переваги. Загальні підходи до консолідації грошових ресурсів в межах єдиного казначейського рахунка. Переваги та недоліки загального казначейства з єдиним казначейським рахунком спільного користування. Переваги та недоліки введення єдиного казначейського рахунка для кожного рівня державного управління. Перелік фінансових ресурсів, які підлягають поетапній інтеграції в систему єдиного казначейського рахунка.

Література [7–10]

Змістовий модуль II. Організація касового виконання державного бюджету за доходами

Тема 6. Реєстраційні рахунки в системі державного казначейства

Поняття та характеристика реєстраційних рахунків. Механізм закриття поточних бюджетних рахунків в установах уповноважених банків. Процедура відкриття в органах державного казначейства реєстраційних рахунків. Ознаки кодування реєстраційних рахунків. Права, обов'язки та відповідальність державного казначейства та

розпорядників бюджетних коштів у процесі взаємодії з приводу користування реєстраційними рахунками. Переваги функціонування реєстраційних рахунків в ході виконання державного бюджету за доходами та видатками.

Література [8–10]

Тема 7. Організація касового виконання державного бюджету за доходами

Категорія “бюджет” з економічного, правового, матеріального та історичного поглядів. Бюджетна класифікація. Зміст та характеристика доходів державного бюджету. Характеристика джерел надходження коштів до доходної частини державного бюджету: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти, державні цільові фонди. Планування доходів бюджетів усіх рівнів. Розмежування загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів між рівнями бюджетної системи. Поняття касового виконання державного бюджету за доходами. Механізм виконання державного бюджету за доходами через органи державного казначейства. Бюджетний облік надходження доходів до державного бюджету.

Література [1; 2; 10; 11]

Тема 8. Організація касового виконання державного бюджету за видатками

Характеристика та функціональне призначення видатків державного бюджету. Бюджетне фінансування: його поняття, принципи, форми та методи. Поточні видатки й видатки розвитку. Структура видатків державного бюджету. Надання й використання дотацій і субвенцій. Трансфертні платежі, їх економічна сутність. Механізм виконання державного бюджету за видатками через органи державного казначейства. Бюджетне фінансування шляхом зарахування коштів на поточні бюджетні рахунки розпорядників бюджетних кредитів. Бюджетне фінансування шляхом перерахування бюджетних коштів через органи державного казначейства. Порядок оплати витрат розпорядників бюджетних коштів.

Література [1; 2; 10; 11]

Тема 9. Управління бюджетним дефіцитом та державним боргом

Поняття і види бюджетного дефіциту. Економічна сутність дефіциту державного бюджету, причини його виникнення та джерела фінансування. Поняття і види державного боргу. Економічні наслідки державного боргу та шляхи його погашення. Характеристика основних концепцій збалансування державного бюджету. Основні фактори росту дефіциту бюджету. Гарантії в системі державного боргу. Функціональний взаємозв'язок бюджетного дефіциту та державного боргу. Управління бюджетним дефіцитом та державним боргом.

Література [1; 2; 10; 11]

Тема 10. Міжнародний досвід функціонування інституту казначейства

Соціально-економічна сутність бюджетів розвинених країн. Бюджетна система, бюджетний устрій та бюджетний процес в розвинених країнах світу. Федеральна резервна система США: призначення та функції. Основні принципи бюджетної системи Німеччини. Механізм виконання державного бюджету у Франції. Світовий досвід становлення та розвитку казначейської справи в розвинених країнах світу.

Література [10; 12; 13]

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1

Семінар з обговорення основних питань теми 1 та 2 учбово-тематичного плану.

Заняття 2

Семінар з обговорення основних питань теми 3 учбово-тематичного плану.

Заняття 3

Семінар з обговорення основних питань теми 4 учбово-тематичного плану.

Заняття 4

Семінар з обговорення основних питань теми 5 та 6 учбово-тематичного плану.

Заняття 5

Семінар з обговорення основних питань теми 7 учбово-тематичного плану.

Заняття 6

Семінар з обговорення основних питань теми 8 учбово-тематичного плану.

Заняття 7

Семінар з обговорення основних питань теми 9 учбово-тематичного плану.

Заняття 8

Семінар з обговорення основних питань теми 10 учбово-тематичного плану.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

У процесі самостійного вивчення програми студенти повинні опрацювати рекомендовану літературу та знайти відповіді на контрольні питання, вміщені в кінці цієї методичної розробки. Крім цього, студенти заочної форми навчання повинні виконати контрольну роботу — написати реферат на одну із тем, перелік яких наводиться нижче.

Вимоги до оформлення реферату:

Структура реферату: вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури.

Обсяг реферату: 15–18 сторінок друкованого тексту.

За текстом необхідно робити посилання на джерела, які вміщені в списку використаної літератури. Тема реферату обирається за першою літерою прізвища студента (таблиця).

Перша літера прізвища студента	Номер теми реферату	Перша літера прізвища студента	Номер теми реферату
А	1	О	15
Б	2	П	16
В	3	Р	17
Г	4	С	18
Д	5	Т	19
Е	6	У	20
Є	7	Ф	21
Ж	8	Х	22
З	9	Ц	23
І	10	Ч	24
К	11	Ш	25
Л	12	Щ	26
М	13	Ю	27
Н	14	Я	28

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (РЕФЕРАТИВ)

1. Історія виникнення та розвитку інституту казначейства.
2. Роль та значення державного казначейства у процесі виконання державного бюджету.
3. Місце та значення державних фінансів у фінансовій системі країни.
4. Казначейська справа та її вплив на основні макропоказники країни.
5. Державний бюджет як основа реалізації ринкових реформ в Україні.
6. Уповноважені банки та їх місце у процесі фінансування бюджетних видатків.
7. Територіальні органи державного казначейства та їх місце у процесі фінансування бюджетних видатків.
8. Моделі казначейської системи: загальна характеристика: принципи вибору, недоліки та переваги.
9. Державне казначейство: історія і сьогодення.
10. Єдиний казначейський рахунок — центральний елемент казначейської системи виконання бюджету.
11. Місце та значення реєстраційних рахунків у процесі виконання державного бюджету.
12. Уповноважені банки: їх функції та критерії відбору.

13. Бюджетний дефіцит як прояв розбалансованості державного бюджету.
14. Державні органи як суб'єкти реалізації казначейської моделі виконання державного бюджету.
15. Державний борг: причини виникнення та наслідки існування.
16. Бюджетний дефіцит: економічна сутність, причини виникнення та джерела фінансування.
17. Світовий досвід функціонування інституту казначейства.
18. Реформування механізму виконання бюджету: перехід від банківської моделі до казначейської.
19. Казначейство — шлях до оздоровлення бюджетного середовища України.
20. Інститут казначейства як гарант якісного управління державними коштами.
21. Характеристика статей дохідної частини бюджету.
22. Характеристика статей витратної частини бюджету.
23. Система управління державними платежами.
24. Призначення та функції федеральної резервної системи США.
25. Бюджетний банк: призначення, функції, доцільність створення.
26. Місце та значення інституту казначейства в системі державних фінансів.
27. Види банківських рахунків, їх сутність та призначення при казначейському виконанні бюджетів.
28. Касова реформа: сутність та наслідки здійснення.
29. Виконання державного бюджету як одна із стадій бюджетного процесу.
30. Аналіз правового поля функціонування державного казначейства та пропозиції щодо його вдосконалення.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Розкрийте зміст понять “казна”, “казначей”, “казначейство”.
2. Коли було засновано казначейство у царській Росії?
3. Що таке касова реформа? Коли вона відбулася та якими є її наслідки?
4. Коли було засновано казначейство в Україні?
5. Які завдання та функції виконує державне казначейство України?

6. Чому постала нагальна потреба реформувати процес виконання бюджету?
7. Якими нормативно-правовими актами регулюється процес функціонування державного казначейства?
8. Розкрийте сутність і призначення єдиного казначейського рахунка.
9. Розкрийте сутність і призначення реєстраційних рахунків.
10. Які існують моделі казначейської системи виконання бюджету?
11. Розкрийте сутність і призначення уповноважених банків.
12. Які критерії відбору застосовуються до уповноважених банків?
13. Визначте взаємодію банківських установ та органів державного казначейства.
14. Яка установа фінансує видатки головних розпорядників кредитів?
15. Які системи касового виконання бюджету існують у світовій практиці?
16. У чому полягає принципова відмінність казначейської моделі виконання бюджету від банківської моделі?
17. За якою схемою фінансуються видатки за відомчою структурою?
18. За якою схемою фінансуються видатки через територіальні органи державного казначейства?
19. Розкрийте зміст поняття “бюджетний процес”.
20. Дайте характеристику статтям дохідної частини бюджету.
21. Дайте характеристику статтям витратної частини бюджету.
22. Розкрийте зміст поняття “бюджетний дефіцит”.
23. Розкрийте зміст поняття “державний борг”.
24. Економічні наслідки існування державного боргу.
25. Джерела фінансування державного дефіциту.
26. Система управління державними платежами.
27. Дайте характеристику державних органів, які беруть участь у виконанні державного бюджету.
28. Сфера діяльності єдиного казначейського рахунка.
29. Межі охоплення фінансових ресурсів єдиним казначейським рахунком.
30. Які державні установи сьогодні фінансуються за відомчою структурою?

31. Які установи банків на сьогодні уповноважені приймати участь у виконанні державного бюджету?
32. Організаційна структура державного казначейства України.
33. Недоліки банківської моделі виконання бюджету.
34. Дайте характеристику змішаної моделі виконання бюджету.
35. Центральна ідея казначейської моделі виконання бюджету.
36. Проблема дублювання функцій державного казначейства управліннями Міністерства фінансів.
37. Дайте характеристику кожному етапу бюджетного процесу.
38. Розкрийте функціональний взаємозв'язок бюджетного дефіциту і державного боргу.
39. Призначення та функції Федеральної резервної системи США.
40. Механізм виконання бюджету у Франції.
41. Функції банківських установ при казначейській системі виконання державного бюджету.
42. Бюджетний банк: призначення, функції, доцільність створення.
43. Місце та значення інституту казначейства в системі державних фінансів.
44. Вплив казначейської системи виконання бюджету на основні макропоказники країни.
45. Розкрийте зміст поняття “виконання державного бюджету”.
46. Розкрийте зміст поняття “касова реформа”.
47. Наслідки здійснення касової реформи в СРСР.
48. Види банківських рахунків, їх сутність і призначення при казначейському виконанні бюджету.
49. Яку модель казначейської системи виконання бюджетів обрала Україна?
50. Функції Міністерства фінансів України за умови функціонування інституту державного казначейства.
51. Правове поле функціонування державного казначейства.
52. Нормативно-правові акти Уряду, Міністерства фінансів, Національного банку України щодо діяльності державного казначейства.
53. Повноваження державного казначейства і Міністерства фінансів України.
54. Нормативні, методологічні та інструктивні матеріали державного казначейства України.

55. Аналіз правового середовища функціонування державного казначейства та пропозиції щодо його вдосконалення.
56. Основні недоліки фінансування державних видатків за відомчою структурою.
57. Фінансові ресурси, які підлягають поетапній інтеграції в систему єдиного казначейського рахунка.
58. Негативні прояви практики перерозподілу бюджетних коштів між різними розпорядниками бюджетних кредитів.
59. Соціально-економічна сутність бюджетів розвинених країн.
60. Світовий досвід становлення та розвитку казначейської справи в розвинених країнах світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Закон України “Бюджетний кодекс України” від 21.06.2001 р.
2. Закон України “Про Державний бюджет України” на відповідний рік.
3. *Про Державне казначейство України*: Указ Президента України від 27.04.95 № 335.
4. *Питання Державного казначейства*: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.07.95 № 590.
5. *Положення про Державне казначейство*: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.07.95 № 590.
6. *Про порядок фінансування видатків Державного бюджету України* Головним управлінням Державного казначейства України: Наказ Міністерства фінансів України від 22.01.96 № 11.
7. *Положення “Про єдиний казначейський рахунок”*, затверджене наказом Головного управління Державного казначейства України від 21 березня 1997 р. № 28.
8. *Про відкриття реєстраційних рахунків органами Державного казначейства України*: Інструкція від 09.04.97 № 32, затверджена Головним управлінням Державного казначейства України.
9. *Булгакова С. О., Базанова Н. В., Єрмошенко Л. В.* / Казначейська система виконання бюджету: Підручник. — К.: Київ. держ. торг.-екон. ун-т, 2006. — 250 с.

Додаткова

10. *Некоторые аспекты развития финансовой системы на Западе (Опыт США и других стран)*: Сб. науч. тр. / Отв. ред. Л. Л. Любимов, Г. Л. Фактор. — М.: Изд-во ИМЭМО, 2007. — 148 с.
11. *Осипчук Л. Л.* Организация исполнения государственного бюджета (экономико-правовой аспект): Курс лекций. — К.: МАУП, 2003. — 160 с.
12. *Казначейська справа в Україні* / За ред. А. М. Стівбчакатого. — К.: Прес, 2004. — 316 с.
13. *Юрій С. І.* Казначейська система: Підручник. — Тернопіль: Мир, 2006. — 299 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Основи казначейської справи”	4
Зміст дисципліни “Основи казначейської справи”	5
Плани семінарських занять	8
Вказівки до виконання контрольної роботи (реферату) ...	9
Теми контрольних робіт (рефератів)	10
Контрольні питання	12
Список літератури	14

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *А. А. Тютюнник*
Комп’ютерне верстання *А. П. Нечипорук*

Зам. № ВКЦ-4568

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 0,93. Обл.-вид. арк. 0,63. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*